

MATEI VIȘNIEC

Matei Vișniec (n. 29 ianuarie 1956, Rădăuți) este un poet și dramaturg român, activ în acest moment în Franța, cunoscut în special pentru scrierile sale în limba franceză. A studiat istoria și filozofia la Universitatea din București și a fost membru al Cenaclului de Luni, coordonat de profesorul Nicolae Manolescu.

Piesele scrise între 1977 și 1987 au fost cenzurate și circulau pe ascuns, doar poemele îi erau publicate. A fost membru activ al Cenaclului de Luni, condus de Nicolae Manolescu. Înainte de 1989 i-au apărut în România: *La noapte va ninge* (Editura Albatros, 1980), *Orașul cu un singur locuitor* (Editura Albatros, 1982), *Înțeleptul la ora de ceai* (Editura Cartea Românească, 1984).

În 1987, cere azil politic în Franța, unde obține cetățenia franceză în 1993.

După 1989, devine autorul cel mai jucat în România, în București și în provincie, la radio și la televiziune. În octombrie 1996, Teatrul Național din Timișoara organizează un festival „Matei Vișniec” cu 10 dintre piesele sale, prezentate de către 12 trupe teatrale. Devine prezentat și în manualele școlare.

Din 1992 piesele lui Matei Vișniec se joacă în străinătate, *Les chevaux à la fenêtre*, în Franța și *Petit boulot pour vieux clown*, la Bienala de Teatru din Bonn. Ulterior, 20 de piese

i-au fost jucate în Franța (Théâtre de l'Est Parisien, Théâtre du Guichet Montparnasse, Théâtre du Rond-Point, Studio des Champs-Élysées, etc.). Matei Vișniec este al doilea dramaturg român care reușește să se impună în lumea selectă și conservatoare a teatrului francez, după Eugène Ionesco.

Piese de teatru: Les chevaux à la fenêtre (Caii la fereastră), Attention aux vieilles dames rongées par la solitude (Atenție la bătrânele doamne roase de singurătate), Le roi, le rat et le fou du roi (Regele, șobolanul și nebunul regelui), Theatre decomposee ou, L'homme-poubelle (Teatrul descompus sau Omul-pubelă), Petit Boulot pour vieux clowns (Angajare de clovn), Du pain plein les poches (Buzunarul cu pâine), Paparazzi, ou, La chronique d'un lever de soleil avorté (Paparazzi sau cronica unui apus de soare avortat), Trois nuits avec Madox (Trei nopți cu Madox), Mais maman, ils nous racontent au deuxième acte ce qui s'est passé au premier (Bine, mamă, da' ăștia povestesc în actu' doi ce se-ntâmplă-n actu' întâi), Mais qu'est-ce qu'on fait du violoncelle? (Si cu violoncelul ce facem?), Comment pourrais-je être un oiseau? (Cum aș putea fi o pasăre?), Le dernier Godot (Ultimul Godot), Histoire des l'ours panda racontée par une saxophoniste (Istoria urșilor panda povestită de un saxofonist care avea o iubită la Frankfurt), L'histoire du communisme racontée aux malades mentaux (Istoria comunismului povestită pe înțelesul bolnavilor mintali), Lettres aux arbres et aux nuages (Scrisori către arbori și nori), Mansarde à Paris avec vue sur la mort (Mansardă la Paris cu vedere spre moarte), Richard al III-lea nu se mai face sau Scene din viața lui Meyerhold, Hotel Europa complet.

1. Considerați că România de azi este diferită de cea anterioară anului 1989? Din această perspectivă, se poate vorbi, din perspectiva dumneavoastră, de o magistratură de dinainte de 1989 și de una de după 1989?

Aș preciza de la bun început că răspunsurile mele emană dintr-o experiență de scriitor și jurnalist, și că multe detalii legate de sfera juridică nu-mi sunt foarte familiare. Iar acum iată ce cred.

Indiscutabil, România de azi e diferită de cea pe care am cunoscut-o eu înainte de 1989 (sau mai bine zis 1987 când am plecat eu din țară). Orice s-ar spune, România de astăzi face parte din Uniunea Europeană, ceea ce înseamnă o șansă, inclusiv șansa de a fi supravegheată și muștrată de surorile ei mai mari când începe să se abată de la unele norme... Nu e puțin lucru să faci parte dintr-o familie onorabilă care se luptă pentru un proiect de societate interesant. Între familia fostelor „democrații populare” și familia europeană există o diferență ca de la cer la pământ. Între a evolua sub ochiul protector al Moscovei (sau cel al ideologiei unice) și a accepta ochiul protector al Bruxelles-ului e o diferență enormă. Dacă Uniunea Europeană va reuși să-și consolideze proiectul ei de integrare, ea va oferi un model planetar de conviețuire. Construcția europeană este singura utopie care ne-a mai rămas, după căderea celei precedente care a lăsat în urma ei, pe întreaga planetă peste o sută de milioane de morți. România a ieșit practic din spațiul geopolitic al unei utopii negative (vorbesc de fosta utopie comunistă care devenise criminală), pentru a intra într-un cu totul al spațiu geopolitic, marcat de acumularea experienței democratice. Într-un fel, România a trecut de pe un continent pe altul. Tinerii de astăzi trăiesc în Europa, în timp ce tinerii de dinainte de 1989 trăiau într-un fel de lagăr. Nu trebuie să uităm aceste enorme schimbări, chiar dacă, în viața de zi cu zi, românii se mai confruntă cu reflexe din anii comunismului, precum și cu apariția altor nedreptăți pe care unii le consideră la fel de grave precum cele din anii comunismului.

2. Ar trebui trecută cu vederea colaborarea unor magistrați cu serviciile Securității, dată fiind experiența și competența acumulată (știut fiind că un bun specialist se formează în mulți ani) sau ar trebui ca aceste persoane să fie expuse și îndepărtate din profesie? Soluția din Germania de Est, unde, după căderea zidului și reunificare, judecătorii din perioada comunistă au fost îndepărtați, este cea mai bună?

Personal nu cred în metodele „radicale” care țin mai mult de arta spectacolului decât de pragmatism. Dacă România ar fi scos din spațiul profesional, imediat după 1989, toți funcționarii, profesorii, magistrații, inginerii, preoții, etc. care au colaborat cu securitatea, țara n-ar mai fi putut funcționa. În același timp, însă, „a trece cu vederea” nu trebuie să însemne „uitare”. Îmi amintesc de o frază destul de caraghioasă din Manifestul Partidului Comunist. Marx și Engels, care erau, de fapt, ca statut social, niște burghezi pur sânge, au avut grijă să introducă o anumită mențiune în programul lor revoluționar. Ei spun că burghezii luminați, care își dau seama că trebuie să se asocieze cu proletariatul pentru a sprijini revoluția și a contribui la victoria ei, vor fi oarecum iertați de istorie și li se va oferi un loc în procesul de schimbare radicală a societății. În mecanismul marilor schimbări sociale, trecerile „dintr-o tabără în alta” sunt, deci, monedă curentă, e suficient, de exemplu, să citim mai cu atenție ce s-a întâmplat la revoluția franceză. Uneori aceste reconvertiri au și ceva grotesc, așa cum s-a întâmplat și în România. Oameni care au colaborat cu Securitatea au devenit primii revoluționari, iar foști demnitari ai regimului au devenit primii capitaliști pur sânge. Nu trebuie să ne mire aceste reconvertiri, ele fac parte din natura umană, care este profund contradictorie. Mai rămâne ca societatea să consolideze ulterior, prin energiile proaspete ale generațiilor tinere, fundamentele schimbării.

3. Considerați că și în prezent, în lume și în România, puterea politică exercită influență sau control asupra magistraților? În ce modalitate? Prin ce pârgii?

Cei care trebuie să asigure buna funcționare a justiției sunt, peste tot, sub o teribilă presiune, politică, economică, mediatică și ocultă. Chiar și în țări unde există o mare tradiție a independenței justiției, precum Statele Unite, deseori justiția devine un spectacol mediatic și o mascaradă. Trebuie spus că acest corp social format din magistrați este de fapt singurul care poate provoca „revoluții” în condiții pașnice și transforma din interior viața politică a unei țări, în sensul asanării sale. În momentul în care magistrații italieni au declanșat operațiunea „mâinilor curate” edificiul societății italiene a fost de fapt zguduit din temelii. Singura mare angoasă a clasei politice este justiția independentă. Motiv pentru care clasa politică încearcă întotdeauna, prin diverse piruete, să-și subordoneze justiția. Franța, de exemplu, nu este un exemplu glorios de independență a justiției, și în acest moment traversează un moment de reformă care s-ar putea solda, spun experții, cu o dependență chiar și mai mare a magistraților de putere.

Nu cunosc toate subtilitățile prin care puterea încearcă să țină sub control justiția. Una dintre pârgii se află însă la nivelul atribuțiilor pe care și le arogă puterea în materie de numiri în posturile cheie ale magistraturii. Personal, cred că acest corp social al magistraturii ar trebui, prin independența sa, să fie garanția cea mai solidă a democrației. Prin coeziunea sa, acest corp social al magistraturii ar trebui să reprezinte, potențial vorbind, contra-puterea însăși. Când oamenii politici trec, fără nici o rușine, dintr-o tabără în alta, când ideologiile nu mai au conținut iar scopul omului politic este unul singur obținerea puterii și conservarea ei în aceste condiții deci doar o magistratură independentă dar apolitică mai poate da unei societăți acel fundament care să facă viața suportabilă. Când

puterea juridică este contaminată de corupție, și când această putere juridică în stare de contaminare valsează cu clasa politică coruptă, ne aflăm de fapt în fața unui stat de tip mafiot. Este unul din marile pericole cu care sunt confruntate numeroase țări din estul Europei.

4. Dacă ar trebui să vă adresați unei instanțe din România, pentru a vă ocroti un drept, ați avea încredere în sistem, în general, și în judecător, în special? Există vreo diferență între ceea ce ar trebui să fie un judecător și ceea ce el este, în realitate?

Să-mi fie iertată această remarcă, dar ceea ce îmi povestesc uneori cunoștințele din România despre ce au pățit odată intrați în meandrele unui proces sau ale unei plângeri, toate aceste mărturisiri și povești deci depășesc cu mult absurdul lui Kafka și în general literatura absurdului. Justiție senină și limpede ca un cristal s-ar părea că nu există. Între lege și materializarea ei distanța este enormă. Între sistem, în care trebuie să ai încredere întrucât este unic, și magistratul care îl încarnează, există, s-ar părea o mare distanță. Pentru a rezuma, aș spune că magistrații români mai au mult de luptat pentru a-și consolida reputația. Imaginea lor nu este încă foarte bună, dar numai ei înșiși știu cu exactitate de ce. Fără îndoială, traseul individual al fiecărui magistrat este și el unul dramatic, pentru că, am impresia, deseori magistrații înșiși își pierd iluziile. Când un tânăr decide să facă dreptul, el se identifică în prima fază cu imaginea judecătorului incoruptibil. Apoi, pe băncile facultății, începe să descopere, odată cu materia pe care o asimilează, și faptul că societatea în care trăiește este teribil de complicată. Apoi vin tentațiile, presiunile, jocurile de influență, contactele cu puterea, seducția banului... Câți dintre tinerii care se vedeau incoruptibili până la sfârșitul carierei lor rămân fideli acestei imagini după câțiva ani de exercitare a profesiei?

Ar trebui să mai spunem, poate, că meseria de magistrat este una extrem de dificilă și din cauza faptului că se află la frontiera dintre democrație și capitalism. Or, se întâmplă ceva în lumea în care trăim: capitalismul și democrația se bat uneori cap în cap, ele nu mai formează un corp comun armonios. Democrația are nevoie de oameni lucizi care să gândească tot timpul, care să fie vigilenți și să reacționeze la cele mai mici semne de abuz din partea puterii. Capitalismul, însă, prin societatea de consum pe care o construiește, are nevoie de consumatori docili care să cumpere tot ce apare pe piață, să stea cu ochii în televizor ca să absoarbă modelele societății de consum; pe scurt, capitalismul are nevoie de o imensă masă de oameni adormiți și hipnotizați, o masă de automate care muncesc, gândesc în funcție de ce li se spune la televizor, și consumă copios. Am caricaturizat puțin pentru a mă face înțeles, dar aceasta este realitate. Societatea de consum care se mondializează nu are nevoie de democrație, iar China este un exemplu periculos de reușită a societății de consum fără democrație și libertate. Ei bine, pe cine servește în aceste condiții magistratul, și unde se situează lupta sa? Nu e simplă de loc, deci, misiunea celui care ar trebui să încarneze valorile esențiale ale justiției, într-o lume care construiește un „om nou” monstruos.

5. Ce socotiți că ar trebui să facă membrii acestui corp profesional pentru întărirea independenței și sporirea încrederii publicului în actul de dreptate? Cum ar trebui să se comporte un judecător? S-a născut oare judecătorul ideal?

Corpul profesional despre care vorbiți are încă o imagine ceva mai bună decât cea a unui alt corp social, cel al politicianilor. Este deja o bază bună, faptul că omul de rând are puțin mai mult respect pentru magistrat decât pentru omul

politic. În același timp, un corp profesional care este contaminat de corupție nu poate cere o independență absolută în stat, chiar dacă o face în numele combaterii corupției. Cred că acest corp al magistraturii trebuie să intre, în primul rând, într-o operațiune de auto-decontaminare... Numai atunci când magistrații din România vor putea ridica în aer câteva zeci de mii de mâini curate, vor avea și autoritatea morală de a cere independența de care au nevoie pentru a fi eficienți împotriva corupției. Într-o altă fază, independența justiției ar trebui să primească sprijinul popular iar în acest sens s-ar putea recurge la metoda referendumului. Un referendum cu întrebarea *doriți o justiție independentă de puterea politică?* ar putea fi actul fondator al României de mâine. Într-o țară în care oamenii nu mai așteaptă nimic de la clasa politică, ei așteaptă totul de la justiție. O justiție independentă ar mai trebui asociată, într-un fel sau altul, la fabricarea legilor, pentru a nu-i lăsa pe politicieni să-și construiască platoșe de impunitate, ceea ce ar însemna de fapt că justiției i s-ar lua cu o mână ceea ce i s-ar da cu cealaltă. Judecătorul ideal, din păcate, nu există, dar oamenii ar fi mulțumiți chiar și cu gândul că există o încercare de construire a lui, de ameliorare a acestui personaj cheie din societate. Declanșarea, chiar și din partea unui mic număr de magistrați, a unei mișcări de genul *toleranță zero față de politicienii corupți* ar putea beneficia de un imens sprijin popular. Un nucleu de magistrați incoruptibili ar putea deveni baza justiției independente în România, ar putea declanșa o reacție în lanț de decontaminare de virusul corupției la toate nivelurile aparatului justițiar, de la jandarm la Curtea Supremă. Nici o revoluție de acest fel nu poate fi făcută fără curaj și fără imaginație. Si mai ales, ea trebuie să înceapă cu un program clar, care poate câștiga în conținut prin declanșarea unei dezbateri naționale pe această temă.